Blogi

Setelipaperista pikseleiksi – digitaalisen keskuspankkirahan hankkeet etenevät

Raha ja maksaminen, Digieuro | 10.05.2022 | Miki Kuusinen

KIRJOITTAJA

Miki Kuusinen
Neuvonantaja

Eurojärjestelmän mahdollinen digieuro olisi ensisijaisesti vähittäismaksamiseen tarkoitettu digitaalinen virallinen valuutta.

Keskuspankit eri puolilla maailmaa ovat viime vuosina panostaneet entisestään digitalisoituvan maksamisen edellyttämään kehitystyöhön. Keskeinen painopistealue on digitaalinen keskuspankkiraha. Koska aiempaa suurempi osa palveluista ja ihmisten tarpeista liittyy digitaaliseen, vailla fyysistä kanssakäymistä olevaan käyttöympäristöön, tullaan niin rahajärjestelmältä kuin maksujärjestelmiltä edellyttämään mukautumista uusiin käyttötarpeisiin. Myös eurojärjestelmän digitaalista euroa koskeva selvityshanke kuuluu tähän eteenpäin katsovaan joukkoon, joka arvioi mahdollisuuksia ratkaista osaa maksamisen digitalouden mukanaan tuomista haasteista digitaalisen keskuspankkirahan (*Digital Central Bank Currency, CBDC*) avulla.

Tutkimuskonsepteista testaukseen

Suurimmassa osassa maailman keskuspankkeja arvioidaan, millaista digitaalisen keskuspankkirahan käyttö ja mahdollisuudet voisivat olla. Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) vuonna 2021 toteuttaman kyselytutkimuksen mukaan 86 % vastanneista keskuspankeista tutkii aihetta, 60 % suorittaa kokeiluja ja 14 % on pilottihankevaiheessa. Myös muiden lähteiden perusteella vaikuttaa siltä, että digitaalinen keskuspankkiraha on ennennäkemättömän kiinnostuksen kohteena eri puolilla maailmaa.[1]

Saatavilla olevasta mittavasta aineistomäärästä voi helposti saada vaikutelman, että enemmistö keskuspankeista olisi aktiivisesti edistämässä digitaalisen keskuspankkirahan nopeaakin

käyttöönottoa. Tarkemmin syventymällä käy kuitenkin ilmi, että käytännön asteelle on päästy vain muutamassa maassa. Valtaosa projekteista on joko selvityksiä tai alustavia kuulemisia digitaalisen keskuspankkirahan ominaisuuksista ja tavoitteista. Poikkeuksen tästä muodostavat Kiina ja eräät Karibian alueen valtiot sekä Nigeria, joissa digitaalista keskuspankkirahaa on kokeiluluonteisesti tuotu myös yleisön saataville.

Suurten kehittyneiden talouksien keskuspankit, kuten esimerkiksi Yhdysvallat, Iso-Britannia, Kanada ja Japani, ovat toistaiseksi panostaneet digitaalisen keskuspankkirahan hankkeisiin lähinnä tutkimuksen ja eri intressiryhmien kuulemisten muodossa. Poikkeuksen tästä verrokkiryhmästä muodostaa Euroopan unioni. Euroopan keskuspankki (EKP) on aloittanut digitaalisen euron selvitys- ja määritysvaihetta koskevan hankkeen kesällä 2021.[2] Ruotsin keskuspankki puolestaan on edennyt jo kokeiluvaiheeseen digitaalista keskuspankkirahaa koskevassa hankkeessaan.

On kiinnostava havainto, että lähtökohtaisesti samankaltaiset kehittyneet taloudet ovat toistaiseksi suhtautuneet melko eri tavoin digitaaliseen keskuspankkirahaan. Keskustelussa esiintyy kriittisiäkin äänenpainoja. Myös Pohjoismaissa, joissa sähköinen maksaminen on arkipäivää, suhtautuminen digitaaliseen keskuspankkirahaan vaihtelee. Esimerkiksi Tanska on ollut selvästi pidättyvämpi verrattuna vaikkapa Ruotsiin.

Digivaluutan tyyppipiirteet alkavat hahmottua

Digitaalisen keskuspankkirahan hankkeet voidaan karkeasti jakaa kahteen tyyppiin. Enimmäkseen hankkeissa on kyse vähittäismaksamiseen tarkoitetusta digitaalisesta keskuspankkirahasta (*retail CBDC*). Sen käyttötarkoitus saattaisi muistuttaa monin tavoin nyt yleisön käytössä olevaa setelirahaa. Eurojärjestelmän mahdollinen digieuro olisi ensisijaisesti vähittäismaksamiseen tarkoitettu digitaalinen virallinen valuutta.[3] Osa hankkeista tähtää puolestaan pankkien välisten tukkumarkkinatoimintojen ja rajat ylittävien maksujen kehittämiseen (*wholesale CBDC*).

Tyypillisesti eri pilottihankkeissa kaavailtu digivaluutta olisi keskuspankin suora sitoumus, jonka jakelusta vastaisivat nykyisen tilirahan tapaan pankkijärjestelmän osapuolet. Nykyisinhän sähköisessä muodossa olevaa keskuspankkirahaa on olemassa keskuspankkitileillä, joita voivat käyttää pääasiassa vain luottolaitokset. Ehkäpä tulevaisuudessa digivaluutan tilinhaltijana voisi olla kuka vaan, sillä varsin monen hankkeen suuntaviivojen perusteella vaikuttaa siltä, että myös digivaluuttajärjestelmä olisi keskeisen luotetun tahon ylläpitämä tilijärjestelmä. Hyväksi havaittu ja koeteltu malli lienee toimiva myös tulevaisuudessa, eikä se myöskään sulje pois uusia toiminnallisuuksia, kuten ilman internetyhteyttä tapahtuvaa maksamista, kunhan käyttäjän tunnistamisesta eräiden muiden edellytysten lisäksi huolehditaan.

Keskuspankkiraha on vakauden tae myös digitaalisena aikana

Ihmisten ja yritysten siirtyessä kasvavassa määrin sähköisten palvelujen ja sen myötä sähköisten maksutapojen käyttöön, keskuspankit eri puolilla maailmaa haluavat varmistaa, että eri osapuolet voivat jatkossakin käyttää luotettavaa julkista rahaa kulloisenkin tarpeen mukaisissa tilanteissa ja käyttöympäristöissä. Ensi sijassa halutaan siis tarjota lisää vaihtoehtoja, ei vähentää niitä. Tavoite kehitystyöllä on yhteinen, vaikka perusteet ja keinot hankkeissa vaihtelevat. Kehittyneille talouksille digivaluutta tarjonnee muun muassa uusia varautumisratkaisuja ja keinoja ehkäistä rahoitusjärjestelmään vaivihkaa muodostuvia systeemisiä riskejä, kun taas kehittyville talouksille se luo mahdollisuuksia osallistaa kansalaisia rahoituspalvelujen käyttöön ja tehostaa maksujärjestelmien toimintaa.

Kaikkialla keskuspankkien ydintehtäviin kuuluu varmistaa, että maksujärjestelmät toimivat tehokkaasti ja vastaavat ajan vaatimuksia. Monimutkaiset sähköiset alustat, joita käytämme päivittäin, ovat alttiita erilaisille digiajan häiriöille. Tällöin korostuvat riskittömän maksuvälineen, kuten digitaalisen keskuspankkirahan maksujärjestelmän vakaata toimintaa edistävät ominaisuudet. Digitaalinen keskuspankkiraha voi tarjota selkeän, turvallisen ja luotettavan ratkaisun kehityskulussa, jossa digitaalisten maksuvälineiden kysyntä kasvaa. Jatkotyössä on kuitenkin edettävä harkiten, jotta epähuomiossa ei korjata sellaista, mikä ei ole rikki: digitaalinen maksaminen toimii jo nykyisellään hyvin.

Asiasanat

digieuro, digitaalinen euro, digitaalinen keskuspankkiraha